

ข่าวจากหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ

ฉบับวันพุธที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562

คอลัมน์ เปิดฟ้าส่องโลก : สารเคมีเกษตร ภัยที่เงียบเชียบ

จินสนใจสารสกัดจากพืชถิ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถึงขนาดทุ่มวิจัยและพัฒนาในสมุนไพร สะเดา ขิง ข่า ตะไคร้ ดาวเรือง พริก ขมิ้น และมะกรูด ผมมีความเชื่อว่าในอนาคต โลกจะต้องซื้อสารสกัดอินทรีย์สมุนไพรไล่แมลงจากบริษัทของจีน

หน่วยงานด้านวิชาการเกษตรของหลายประเทศไม่ยอมให้ประชาชนชาวบ้านหรือเกษตรกรหัวก้าวหน้าผลิตสารสกัดอินทรีย์สมุนไพรไล่แมลง ถ้าทำใช้เองเล็กน้อย ก็เมตตาอนุญาตให้ทำได้ แต่ถ้าจะทำเป็นปริมาณมากเพื่อจำหน่าย ไม่สามารถทำได้ หน่วยงานด้านวิชาการเกษตรของบางประเทศจึงจัดสะเดา ขิง ข่า ตะไคร้ดาวเรือง พริก ขมิ้น และมะกรูด เป็นวัตถุอันตราย เพื่อให้อยู่ในกำกับของตนเอง ทำให้เกิดความยุ่งยากในการผลิตจำนวนมากเพื่อจำหน่าย

หน่วยงานของรัฐบางประเทศสร้างมาตรฐานสูงเกินกว่าที่ประชาชนชาวบ้านหรือเกษตรกรหัวก้าวหน้าจะปฏิบัติตามได้ เหมือนกับเอามาตรฐานเมอร์ซิเดสเบนซ์มากำกับรถอีแต๋น วิธีการอย่างนี้ทำให้เกษตรกรง่อยเปลี้ยเสียขา ไม่มีการพัฒนาต่อยอดความรู้ด้านสารสกัดอินทรีย์จากพืชท้องถิ่น บั่นปลายท้ายที่สุด ก็ต้องหันกลับไปใช้สารเคมีเหมือนเดิมเพราะซื้อง่ายกว่า และเป็นพื้นฐานเดิมที่เกษตรกรคุ้นเคยอยู่ก่อนแล้ว การใช้สารเคมีก็ทำให้มีสารพิษตกค้างอยู่ในผลผลิตทางการเกษตร เมื่อส่งไปขายต่างประเทศ ก็ถูกห้ามเข้าประเทศ ผลร้ายกลับไปที่เกษตรกรผู้ผลิตเพราะผลิตได้ แต่ขายไม่ได้

หน่วยงานรัฐบางประเทศสร้างตำแหน่ง “เจ้าหน้าที่ตรวจจับเกษตรกร” ที่มองประชาชนชาวบ้านและเกษตรกรหัวก้าวหน้าเป็นผู้ร้าย พวกนี้ถูกสร้างขึ้นมาอย่างแยบยล เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของบริษัทเคมียักษ์ใหญ่ ทำหน้าที่ยึด จับ ปรับ เกษตรกรที่เอาพืชพื้นถิ่นมาสกัดเพื่อใช้แทนสารเคมี

เจ้าหน้าที่ตรวจจับเกษตรกรจะตระเวนไปตามกลุ่มและชมรมเกษตรปลอดสารพิษต่างๆ จากนั้นก็จะใช้กฎหมายลงไปจัดการ เช่น ร้านค้าเกษตรจะต้องมีใบครอบครองวัตถุอันตรายที่ต้องต่อใบอนุญาตทุกปี ทั้งที่ขายพวกสมุนไพร สารชีวภัณฑ์ หรือปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มปลอดภัย นี้คือความพิกลพิการของกลไกภาครัฐที่เรียก “สารจากพืชสมุนไพรพื้นถิ่น” ว่า “วัตถุอันตราย” เมื่อเกษตรกรอ่านฉลากข้างกระป๋องสารชีวภัณฑ์ ปลอดภัยเจอคำว่า วัตถุอันตราย ก็เกิดความสับสน รัฐของบางประเทศยังสร้างความกลัวให้คนที่เกี่ยวข้อง เมื่อพนักงานที่ขายสารปลอดภัยเหล่านี้เจอเจ้าหน้าที่มาตรวจบ่อยๆ ก็กลัวและลาออก ต้องหาพนักงานขายมาทดแทนอยู่เรื่อยๆ พนักงานใหม่ยังไม่ได้ผ่านการอบรมก็จะถูกจับซ้ำซากเป็นวัฏจักร ต่างประเทศที่ผมเคยเดินทางไปเยือนพบว่า เจ้าหน้าที่รัฐจับร้านขายสินค้าชีวภัณฑ์ขนาดใหญ่เพื่อเอาผลงานลงสื่อ ส่วนร้านขนาดเล็กก็จะเรียกเงิน บางรายโดนโทษติดคุกตั้งแต่ 1-5 ปี พวกบริษัทเคมีขนาดใหญ่ทุนหนาชาติจึงใช้วิธีการจัดให้มีการออกกฎหมายที่มัดมือมัดเท้าเกษตรกรรายย่อย ประชาชนชาวบ้าน และเกษตรกรหัวก้าวหน้ามากขึ้นเรื่อยๆ

สารเคมียังทำให้เกิดการเจ็บป่วย รัฐต้องเลียงงบประมาณสาธารณสุข บางประเทศเป็นชาติรัฐขนาดกลาง ทว่านำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศปีหนึ่งเกือบจะ 2 แสนตัน สินค้าเกษตรก็ขายไม่ได้ ผู้คนก็เจ็บป่วย หันไปทางไหนก็เจอแต่คนเป็นมะเร็ง สภาพแวดล้อมและต้นทุนทางธรรมชาติก็ถูกทำลาย

สารเคมีที่เป็นยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าหนอนแมลงศัตรูพืช ปีละเกือบ 2 แสนตันเหล่านี้ ถูกนำไปอาบโคลนท่วมดิน โดยเฉพาะป่าต้นน้ำของประเทศที่ถูกถางจนเห็นน้เตียนโล่ง แล้วก็หันมาปลูกข้าวโพดและพืชล้มลุกประเภทอื่นแทน เมื่อฝนตกก็ชะล้างเอาสารพิษไหลไปสู่ห้วยหนองคลองบึง กุ้งหอยปูปลากลายพันธุ์ ต้นทุนทางธรรมชาติถูกทำลาย

สารเคมีฆ่าหญ้ามีการปนเปื้อนที่เข้มข้นมาก ปนเปื้อนไปในน้ำดิบจากธรรมชาติเมื่อภายหลังมาทำน้ำประปาที่แม้ผ่านกระบวนการแล้วก็ยังมีสารพิษตกค้าง มีการนำน้ำนมของแม่ลูกอ่อนไปตรวจก็ยังมีสารพิษ ทารกดื่มกินก็เป็นอันตราย นี่คือน้ำที่ “บางประเทศ” ต้องแก้ไขโดยด่วนครับ

นิตินาถรณ์ มิ่งรุจิราลัย

คอลัมน์ สกู๊ปหน้า 1 : เมืองทุเรียน-กาแฟ อีกเสน่ห์ของยะลา



“เรารักษาเมืองยะลามากกว่า 15 ปี พอเหตุการณ์สงบ ก็คิดถึงทิศทางการเติบโตในวันข้างหน้า ผมกำลังมองว่าจะทำอะไรเพิ่ม” นายพงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญ นายกเทศมนตรีนครยะลา เกริ่นนำ

ข้อแรกที่คิด ณ วันนี้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด (จีดีพี) ตั้งแต่ปี 2559 รายได้ประชาชาติต่อหัวต่อคนยะลา

น้อยที่สุดในภาคใต้ ขนาดเทียบกับสามจังหวัดด้วยกันยังตกมากกว่าปัตตานี นั่นเพราะความเป็นศูนย์กลางของจังหวัดยะลาลดลงไป เหตุผลที่ลด เพราะการคมนาคม

ในอดีตเมื่อ 50 ปีที่แล้ว คนเดินทางด้วยรถไฟ ทุกคนต้องมายะลา มุสลิมไปทำพิธีฮัจญ์ ก็มาขึ้นรถไฟที่ยะลา แต่พอโลกยุคใหม่เปลี่ยนก็ไปเครื่องบิน “ความจำเป็นต้องมายะลาไม่มีแล้ว” นายพงษ์ศักดิ์กล่าวว่า “ความเป็นศูนย์กลางของสามจังหวัดก็ลดลง เพราะฉะนั้นความสามารถในการแข่งขันของเมืองก็ลดลงด้วย”

ข้อสอง ถนนหนทางดีขึ้น สมัยก่อนคนสะบ้าย้อยจะไปกรุงเทพฯก็มาขึ้นรถไฟที่ยะลา เดียวนี้คนสะบ้าย้อยก็ขับรถไปเอง โดยไม่ต้องมาผ่านเมือง นี่คือนโยบายใหญ่ที่มองว่าจะต้องสร้างเมืองในเรื่องความสามารถในการแข่งขันกลับมา

ข้อสาม เรื่องโครงสร้างเศรษฐกิจยะลา คนยะลาพึ่งยางพาราถึง 70% ของเศรษฐกิจทั้งหมด พอราคายางลดลงก็พากันชบเซา ไม่มีตัวอื่นมาชดเชย แต่ถ้าเป็นการท่องเที่ยวอาจจะดีแต่ในตัวเองยังไม่มี “ถ้าผมเป็นคนร่างนโยบาย ก่อนอื่นต้องถามว่าทำไมต้องมายะลา ก็ไม่มีคำตอบ” แต่ถ้าถามว่าทำไมต้องไปปัตตานี ยังมีเหตุผลคือ ไปไหว้ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ไปไหว้หลวงปู่ทวด วัดช้างให้ หรือทำไมต้องไปนราธิวาส ก็อาจไปขึ้นเครื่องบิน แต่มายะลาไม่มีเหตุที่ต้องมา

ข้อสี่ ประชากรน้อยที่สุดยะลา มีประชากร 520,000 คน ปีตตานี 700,000 คน นราธิวาส 790,000 คน นายพงษ์ศักดิ์ยกตัวอย่าง คนนราธิวาสมากกว่ายะลา 270,000 คน กินข้าวยากคนละห่อ คนนราธิวาสกินข้าวยามากกว่าคนยะลา 270,000 ห่อต่อมือ ห่อละ 10 บาท มือหนึ่ง 2 ล้านเจ็ด ถ้าสามมือก็ 8 ล้าน เดือนหนึ่ง 240 ล้านบาท ปีหนึ่ง 2,800 ล้านบาท เฉพาะค่าข้าวยาก นี่คือนี่สิ่งที่มีผลทั้งสิ้น

ยะลา มีต้นทุนที่ดีมากในเรื่องภาคเกษตร ที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ปลูกผลไม้ทุกชนิดอร่อยหมด แต่ผลผลิตมวลรวมในภาคเกษตรหมื่นสองพันล้าน ซึ่งต่ำมาก เพราะพึ่งยางพาราอย่างเดียว

จังหวัดยะลาปลูกผลไม้ ส้มโชกุนสุดยอดคือโชกุนยะลา ปลูกกล้วยหินดีที่สุดใน เป็นสินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ GI (Geographical Indication) ลองกองยะลาดีที่สุดใน หอม หวาน แท้ ปลูกทุเรียนยะลาดีที่สุดใน แต่ที่อื่น เอาไปหาประโยชน์หมด เพราะไม่เคยทำแบรนด์ดี (ตราสินค้า) ทุกคนไม่รู้ว่าเป็นทุเรียนยะลา เช่น มูซังคิง พวงมณี หมอนทองสุดยอดที่สุด แถวบ้านนั่งस्ताขึ้นไป

ข้อห้า ส่งเสริมการปลูกกาแฟพันธุ์โรบัสต้า ยะลาดีที่สุดใน

“เมื่อ 5 เดือนที่แล้ว ผมลงไปจับเรื่องเกษตร แต่**สิ่งหนึ่งที่พบ**คือ มายเซต (ความเชื่อที่มีผลต่อพฤติกรรม) ของคนทำเกษตรล้าหลังมาก **สอง** พันธุ์ทั้งหมดไม่เคยมีการปรับปรุง เนื่องจากว่าเกิดเหตุการณ์ไม่สงบ จึงไม่มีใครกล้าออกนอกพื้นที่ไปทำการวิจัยพัฒนา” **สาม** เหตุการณ์เพิ่งจะดีเมื่อสองสามปี ยังไม่มีหน่วยงานไหนเข้ามาเต็มที่ การตลาดก็ยังมี ทุกคนมาหาประโยชน์จากสิ่งที่เป็นความสมบูรณ์ของยะลา เช่น ผลไม้ ซื้อไปแล้วเอาไปขายต่อในนามของอีกจังหวัดหนึ่ง และบวกราคา นี่เป็นเรื่องที่เราจับไม่ได้ เมื่อ 5 เดือนที่แล้ว นายกเทศมนตรีนครยะลา จัดประชุมวิชาการเกษตร ครั้งแรกสุดของยะลา เชิญกรมวิชาการเกษตรมาร่วมจัดกับเทศบาล 3 วัน เชิญเกษตรกรทั้งจังหวัดกว่าพันคน อบรมเพื่อสร้างและเปลี่ยนมายเซต **สี่** สมัยก่อนลองกองเยอะมาก แต่ราคาลงเหลือ 2-3 บาท ทำให้เกษตรกรไม่มีแรงจูงใจที่จะปลูก ก็ปล่อยทิ้ง แต่วันนี้ผมคิดว่าการปล่อยทิ้ง ถ้าทำให้มีค่าขึ้นมา สมมติขายได้ 50 บาท ก็ได้กำไร 50 บาท เพราะเป็นสิ่งที่เขาไม่ได้คาดหวัง

“วันก่อนผมเชิญชาวสวนลองกอง 200 สวน มาประชุมที่เทศบาลบอกว่าไม่สามารถเอาเงินของเทศบาลไปช่วยได้ เพราะอยู่นอกเขตเทศบาล แต่ผมจะเอาเครือข่ายกับความรู้เรื่องการบริหารไปช่วย ด้วยการเชิญ ธ.ก.ส.มาอธิบายว่าจะช่วยยังไง เชิญท่านผู้ว่าฯลงนาม MOU กับสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)” เริ่มทำตั้งแต่การบำรุงรักษาใหม่ ซึ่งต้องของบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ช่วยสนับสนุนปุ๋ยออร์แกนิก

นายพงษ์ศักดิ์ได้คุยกับศาสตราจารย์ ดร.จริงแท้ ศิริพานิช นักวิชาการที่มีความสามารถว่า ถ้ารักษาลองกองไม่ให้ดำ 12 วัน 12 วันนี่เพียงพอต่อการส่งออกไปประเทศจีน แต่ไม่ได้ซีเรียสตรงนั้น เพราะคิดว่าปริมาณลองกองที่มีอยู่โดนโค่นไปเยอะ เพื่อเอาไปปลูกยาง “เพราะฉะนั้นไม่จำเป็นต้องส่งเงินก็ได้ แต่ขอว่าทำยังไงก็ได้ให้คนจีนที่มาจากไทยกินลองกองก็พอ เมื่อไหร่ที่ทำได้ สื่อโซเชียลที่วันนี้พยายามเพิ่มคนให้มากที่สุดเพื่อการออเดอร์ ตอนนี้เฟซบุ๊กของเทศบาลนครยะลาคนตามเยอะมากกว่า 4 หมื่นคน ผมมีความตั้งใจว่าจะทำให้ได้ถึง 5 หมื่นคน”

นายพงษ์ศักดิ์ไปคุยกับ ผอ.สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (depa) เพื่อขอสนับสนุนให้ช่วยในการทำเรื่องเกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Agriculture) ทำเรื่องทุเรียน วันนี้ต้องยอมรับว่าเป็นยุคทอง

ของทุเรียน แต่ทุกคนไม่มีใครรู้ว่า ผลผลิตทุเรียนยะลาไล่กับจันทบุรีปริมาณใกล้เคียงกันมาก “คนที่รู้คือพ่อค้าคนกลางที่อาศัยความไม่สงบเข้ามาซื้อ บางคนก็มากดราคา”

วันนี้เราพยายามสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ เทศบาลกำลังคิดทำแบรนด์ตั้งทุเรียนให้รู้จักคำว่าทุเรียนยะลา มีการจับมือกับกรมวิชาการและมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ในการปรับปรุงพันธุ์ ต้องการสร้างพันธุ์ของยะลา เช่นเดียวกัน เรากำลังส่งเสริมการปลูกกาแฟพันธุ์โรบัสต้า เดือนหน้าจะมีการประชุมที่จังหวัดเชียงใหม่ คุยกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ว่าจะขอเป็นเจ้าภาพจัดประกวดกาแฟโลกที่ยะลา เป็นพันธุ์โรบัสต้า ซึ่งยังไม่เคยมีใครจัด

“ในเรื่องภาคเกษตร เราต้องการทำให้เข้มแข็ง สมมติจาก 12,000 ล้าน เพิ่มมาเท่าตัว คนยะลาที่ดีขึ้น เพราะคนเหล่านี้ต้องมาใช้จ่าย เมืองผมก็จะมีรายได้” นายพงษ์ศักดิ์ว่า

ในอดีตเทศบาลนครยะลาเคยเป็นแหล่งศึกษาดูงานเรื่องท้องถิ่น คนมาดูงานเรื่องความสะอาดของยะลา และวันนี้เทศบาลนครยะลาได้รับรางวัลเยอะมาก ในประเทศไทยเราถือว่าเป็นเบอร์ต้นๆ ต้องการดึงคนให้กลับมาดูงานทั้งไทยและมาเลเซีย ดูในสิ่งที่เด็ดที่สุด คือกรีนแอนด์คลีน ความสะอาดและความเขียว เทศบาลได้มุ่งมันที่จะพัฒนาเมืองยะลาให้เป็นเมืองที่มีสิ่งแวดล้อมดี เป็นเมืองสีเขียว หรือนครแห่งสวน (Green City) ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเน้นการปลูกต้นไม้ให้ทั่วเมืองยะลา เพิ่มสวนสาธารณะ มีการแยกขยะลดปริมาณขยะ การบำบัดน้ำเสีย เพื่อให้สิ่งแวดล้อมดี และทุกหน่วยงานต้องปลูกต้นไม้ดูแลต้นไม้ในสำนักงานให้ร่มรื่นอยู่ตลอด

นายพงษ์ศักดิ์บอกว่า จากการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา เราได้จัดบึงป้องกันซิงแฮมป์แห่งประเทศไทยหลายครั้ง ตัวเลขเพิ่มขึ้นทุกปี และปีนี้จะขอเปลี่ยนมาจัดช่วงผลไม้ เพื่ออยากให้คนทั่วประเทศได้ลิ้มรสผลไม้ยะลา และกำลังวางแผนว่าจะจัดวิ่งมาราธอน ตั้งไว้ 10,000 คน ช่วงหน้าผลไม้ และสนใจขอรับเป็นเจ้าภาพกีฬาเยาวชนแห่งชาติ เชื่อว่าถ้าทำสิ่งนี้ เราจะดึงคนยะลากลับมาบ้านให้มากที่สุด เพื่อคนเหล่านี้สื่อสารต่อไป และเมื่อคนเข้าเมืองมากจะพลิกเศรษฐกิจของเมืองยะลาเพิ่มขึ้น

นายพงษ์ศักดิ์ทิ้งท้าย “สิ่งที่นายกเทศมนตรีนครยะลาอย่างผมต้องการคือทำยังไงให้คนยะลาในกระเป๋ามีเงิน นั่นคือความสุข ผมเชื่อความรู้สึกคน เขาลำบากมานานมาก สิ่งที่สำคัญเราต้องเปิดใจ เรื่องเศรษฐกิจ ทุกคนอยากมีคุณภาพชีวิตที่ดี”

ข่าวจากหนังสือพิมพ์ แนวหน้า

ฉบับวันพุธที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562

ทฤษฎีเกษตรปลอดสารเคมี เล็งเสนอแผนให้บอร์ดวัตถุอันตรายพิจารณา

นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เปิดเผยหลังเป็นประธานประชุมคณะกรรมการบริหารการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนว่า ในการประชุมคณะกรรมการวัตถุอันตรายวันที่ 14 กุมภาพันธ์ คณะกรรมการบริหารการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน มีจุดยืนชัดเจนที่ไม่เห็นด้วยในการใช้สารเคมีทุกชนิดกับการทำเกษตร เพราะสารเคมีส่งผลกระทบต่อและนำไปสู่ความไม่ยั่งยืนในภาคเกษตร ตลอดทั้งส่งผลกระทบต่อการใช้น้ำทั้งด้านอุปโภค-บริโภคสิ่งแวดล้อมและสุขภาพประชาชน โดยเฉพาะอาหารสำหรับผู้ป่วยในโรงพยาบาล เด็กนักเรียน และนักท่องเที่ยว จะต้องสะอาดปลอดภัยต่อผู้บริโภคอยู่เสมอ

นายวิวัฒน์กล่าวต่อว่า นโยบายรัฐบาลและกระทรวงเกษตรฯ กำหนดให้การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศเป็นงานสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างเร่งรัดและต่อเนื่อง เพราะเกษตรอินทรีย์เป็นทางเลือกที่มีศักยภาพในการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน ความมั่นคงด้านอาหารและความปลอดภัยต่อสุขภาพ ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องเชื่อมโยงบูรณาการทุกภาคส่วนระดับพื้นที่ ร่วมขับเคลื่อนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้สำเร็จตามเป้าหมายยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ 2560-2564 และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่กำหนดเป้าหมายเพิ่มพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน 5 ล้านไร่ ทั้งนี้ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และนายเกษม บุญราช รมว.เกษตรฯ ให้ความสำคัญและเน้นขับเคลื่อนการดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมาย โดยให้ที่ประชุมหาแนวทางมาตรการทดแทนการใช้สารเคมีให้เกษตรกร ทั้งด้านใช้เครื่องกลและเทคนิคการผลิตต่างๆ ให้ได้ข้อมูลชัดเจนและนำเสนอที่ประชุมคณะกรรมการวัตถุอันตรายเพื่อพิจารณาต่อไป

นอกจากนี้ ที่ประชุมคณะกรรมการบริหารการพัฒนาฯ ยังพิจารณาประเด็นต่างๆ อาทิ 1.(ร่าง) พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พ.ศ.... 2.โครงการพัฒนาวิสาหกิจเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ โดยเห็นควรให้จัดประชุมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หาความร่วมมือและแนวทางพัฒนาร่วมกัน ทั้งระดับนโยบายและขับเคลื่อนระดับพื้นที่ ตลอดทั้งทำความร่วมมือระหว่าง กระทรวงเกษตรฯ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อศึกษาวิจัยการค้าเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรใน 4 ภูมิภาคของประเทศ 3.การจัดสมัชชาเกษตรกรรมยั่งยืนให้จัดต่อเนื่องครบทุกภาค และ 4.พิจารณาแผนงานเกษตรกรรมยั่งยืน ปีงบประมาณ 2562 ของหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรฯ โดยมีงบประมาณ 1,175.01 ล้านบาท กำหนดเป้าหมายเพิ่มพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน 697,343 ไร่ แบ่งเป็น เกษตรอินทรีย์ 468,973 ไร่ เกษตรทฤษฎีใหม่ 180,330 ไร่ เกษตรผสมผสาน 46,500 ไร่ และวนเกษตร 1,175.01 ไร่ ทั้งนี้ จากแนวทางขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนกำหนดจังหวัดนำร่องขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนเชิงพื้นที่ ในจ.มหาสารคาม เชียงใหม่ และยโสธร อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานตามแผนงาน /โครงการในปี 2562 ขณะนี้เป็นเพียงไตรมาสแรก จึงควรบูรณาการการทำงานเชิงพื้นที่ต่อเนื่อง โดยให้หน่วยงานพิจารณาดำเนินการในพื้นที่นำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนต่อไป